

سنجش افکار عمومی در ارتباط با آگاهی و حفاظت از گور ایرانی (*Equus hemionus onager*) به عنوان نماد حیات وحش استان فارس

- امید طبیعی*: گروه منابع طبیعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ارسنجان، ارسنجان، ایران
- آزاده بجلی: گروه منابع طبیعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ارسنجان، ارسنجان، ایران

تاریخ دریافت: آبان ۱۳۹۴ تاریخ پذیرش: اسفند ۱۳۹۴

چکیده

هدف از مطالعه حاضر سنجش افکار عمومی در زمینه آگاهی از گور ایرانی (*Equus hemionus onager*) به عنوان گونه پرچم و نماد حیات وحش استان فارس به منظور حفاظت از این گونه است. در این مطالعه، تعداد ۶۶۰ نفر از مردم استان به روش نمونه گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب و مصاحبه شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌های شامل: مشخصات جمعیت‌شناسی، سوالات آگاهی و حمایتی از گور ایرانی بود. پس از جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و کاربرد آمار توصیفی و آزمون‌های من-ویتنی و کروسکال والیس تجزیه و تحلیل داده‌ها انجام پذیرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که ۶۶/۵ و ۷۱/۸ درصد از افراد مورد مطالعه، به ترتیب در مورد شناخت گور ایرانی به عنوان گونه اندمیک ایران و انتخاب آن به عنوان گونه پرچم و نماد حیات وحش استان فارس فاقد آگاهی بوده‌اند که از این لحاظ اختلاف آماری معنی‌داری بین جنسیت و سطح تحصیلات و میزان آگاهی وجود دارد ($p < 0/05$). اگرچه بیش‌تر افراد بر این باورند که گور ایرانی و زیستگاه آن نیازمند حمایت و حفاظت است (۹۱/۵ درصد)، اما تنها ۵۹/۵ درصد تمایل به حمایت مالی از برنامه‌های حفاظتی از این گونه دارند. نتایج نشان داد که بین رفتار حمایتی با جنسیت و سطح تحصیلات، ارتباط معنی‌داری از لحاظ آماری وجود ندارد ($p > 0/05$).

کلمات کلیدی: افکار عمومی، حفاظت، گور ایرانی، نماد حیات وحش، گونه پرچم، استان فارس

مقدمه

با هدف حمایت از حیات وحش جانوری و در راستای حفاظت از گونه‌های نادر و کمیاب، سازمان حفاظت محیط زیست ایران برای هر استان، یک گونه جانوری را به‌عنوان سمبل حیات وحش در نظر گرفته است. با توجه به پراکنش و جمعیت مناسب از گونه گور ایرانی (*Equus hemionus onager*) در منطقه حفاظت‌شده بهرام‌گور و پارک ملی قطرویه در استان فارس، این گونه اندمیک و در معرض خطر انقراض به‌عنوان نماد جانوری در این استان، انتخاب شده است. گور ایرانی تنها نماینده از راسته فردسمان (*Perissodactyla*) در ایران است که متأسفانه، در سال‌های اخیر به دلیل تخریب زیستگاه و شکار غیرمجاز که عمدتاً با هدف مصرف گوشت یا مقاصد پزشکی انجام شده است، جمعیت آن کاهش یافته و در لیست سرخ اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت (IUCN)، در فهرست گونه‌های در بحران انقراض (CR: Critical Endangered) قرار گرفته است. اگرچه گور ایرانی در گذشته در بخش‌های وسیعی از ایران و در حاشیه کویر مرکزی گسترش و پراکنش داشته است، اما با کاهش جمعیت این گونه، انتشار آن کاهش چشمگیری یافته و در حال حاضر تنها محدود به دو منطقه حفاظت‌شده بهرام‌گور و پارک ملی قطرویه در استان فارس و منطقه ذخیره‌گاه زیست‌کره توران در استان سمنان است (ضیایی، ۱۳۸۸). با توجه به انتخاب گونه در بحران انقراض گور ایرانی به‌عنوان گونه پرچم یا گونه پرچم‌دار (Flagship Species) و نماد جانوری استان فارس، ضروری است تا مطالعاتی در ارتباط با سنجش افکار عمومی در زمینه بررسی آگاهی مردم در خصوص شناخت از این گونه به‌عنوان سمبل حیات وحش این استان و سنجش میزان حمایت مردم از آن انجام پذیرد. پرسش اصلی پژوهش این است که آیا انتخاب گور ایرانی به‌عنوان نماد جانوری و گونه پرچم استان فارس مناسب است. لذا فرض بر این است که با مطالعه افکار عمومی و دیدگاه مردم در این منطقه می‌توان مناسب بودن این گونه را از نظر جذابیت و اهمیت فرهنگی و همچنین میزان حمایت مردم برای حفاظت از گور ایرانی بررسی و تعیین نمود. اصولاً گونه‌های پرچم‌دار گونه‌هایی هستند که بر مبنای آسیب‌پذیری، جذابیت یا شاخص بودن آن‌ها و به‌منظور جلب حمایت و توجه عموم مردم انتخاب می‌شوند و به‌عنوان ابزاری برای تحریک و تشویق مردم به حفاظت از حیات وحش و تنوع‌زیستی کاربرد دارند. بنابراین گونه‌های پرچم با فراهم آوردن حمایت مالی و معنوی به نفع پروژه‌های حفاظتی

کمک قابل توجهی را به حفاظت از طبیعت و حیات وحش می‌نمایند (ملکیان و همای، ۱۳۹۱؛ Angelstam و Roberge، ۲۰۰۴؛ Caro و همکاران، ۲۰۰۴؛ Walpole و Leader-Williams، ۲۰۰۲؛ Andelman و Fagan، ۲۰۰۰؛ Simberloff، ۱۹۹۸؛ Heywood، ۱۹۹۵). از سوی دیگر، مدیریت و حفاظت موفقیت آمیز در خصوص گونه‌های مختلف حیات وحش علاوه بر دانستن اطلاعات اکولوژیکی مربوط به گونه‌ها، به‌همان اندازه به حمایت و مشارکت عموم مردم در برنامه حفاظت از گونه‌های حیات وحش نیز وابسته است (Vincenot و همکاران، ۲۰۱۵؛ Sijtsma و همکاران، ۲۰۱۲؛ Vaske و همکاران، ۲۰۱۱). در این رابطه سطح آگاهی و نگرش مردم در ارتباط با حیات وحش و نقش آن‌ها در طبیعت، یک شاخص و عامل تاثیرگذار در حمایت و حفاظت از حیات وحش است (Sharp و همکاران، ۲۰۱۱؛ Knight، ۲۰۰۸؛ Clark و Wallace، ۱۹۹۸؛ Zinn و همکاران، ۱۹۹۸). به بیان دیگر سطح آگاهی مردم می‌تواند نقش زیادی در ارزش‌دهی و حمایت از یک گونه خاص بازی نماید. در نتیجه باید عنوان نمود که سنجش افکار عمومی و ارزیابی معلومات و دیدگاه مردم ابزاری کلیدی است که به مدیریت و حفاظت موفقیت آمیز جمعیت‌های مختلف حیات وحش منجر خواهد گردید (Li و همکاران، ۲۰۱۰؛ Park و Bremner، ۲۰۰۷؛ Kideghesho و همکاران، ۲۰۰۷؛ Naughton-Treves و Treves، ۲۰۰۵؛ Caro و همکاران، ۲۰۰۴؛ Kaczensky و همکاران، ۲۰۰۲؛ Katrina، ۲۰۰۰). بنابراین سنجش و ارزیابی افکار عمومی مردم در ارتباط با حیات وحش، می‌تواند بیان‌کننده میزان و نحوه مشارکت مردم در حفاظت از گونه‌های حیات وحش و همزیستی با آن‌ها بوده و به‌عنوان یک ابزار قدرتمند، پیش‌بینی و پیشگویی دیدگاه و رفتار مردم را برای اجرای برنامه‌های حفاظتی و مدیریتی در اختیار برنامه‌ریزان حیات وحش قرار دهد (Naughton-Treves و Treves، ۲۰۰۵؛ Caro و همکاران، ۲۰۰۴؛ Sitati و همکاران، ۲۰۰۳؛ Fulton و همکاران، ۱۹۹۶). لذا هدف از انجام این پژوهش، بررسی و سنجش افکار عمومی مردم در استان فارس در رابطه با آگاهی و دیدگاه عمومی در زمینه نماد جانوری انتخاب شده در این استان و تعیین تمایل افراد به حمایت و مشارکت در حفاظت از جمعیت این گونه منحصر به فرد است. در زمینه درک و سنجش افکار عمومی در ارتباط با مدیریت و حفاظت از حیات وحش مطالعات متعددی در خارج از کشور انجام پذیرفته است (Sawchuk و همکاران، ۲۰۱۵؛ Mmassy و Roskaft، ۲۰۱۴؛ Morzillo و همکاران، ۲۰۱۰؛ Schlegel و Rupf، ۲۰۱۰؛ Romanach و همکاران، ۲۰۰۷؛ Stankey و

بدین منظور پرسشنامه تهیه شده در اختیار چند متخصص قرار گرفت و با توجه به نظرات آن‌ها اصلاحات لازم انجام شد. برای سنجش پایایی، از ضریب آلفای کرونباخ و با استفاده از نرم‌افزار SPSS، پرسشنامه مورد سنجش قرار گرفت که ضریب برآورد شده ۰/۸۳ به دست آمد که از میزان قابل قبولی برخوردار است. پایایی اشاره به این مطلب دارد که پرسش‌های تدوین شده تا چه اندازه در شرایط دیگر می‌توانند نتایج یکسان و قابل ثباتی را در مورد سنجش مورد نظر فراهم آورند (حسن‌زاده، ۱۳۹۰). جهت تعیین میزان آگاهی افراد مورد مطالعه در این پژوهش، تعداد ۱۲ پرسش در بخش آگاهی عمومی در نظر گرفته شده بود و در بررسی رفتار و عملکرد حمایتی نیز ۶ پرسش براساس تمایل افراد در مورد حمایت و مشارکت در حفاظت در نظر گرفته شدند. داده‌ها پس از جمع‌آوری با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ با کاربرد آزمون کلموگروف-اسمیرنوف از نظر نرمال بودن آزمون شده و با توجه به معنی‌دار شدن آزمون مورد استفاده، از آزمون من-ویتنی Mann-Whitney و آزمون کروسکال والیس Kruskal-wallis برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

نتایج

در این تحقیق تعداد ۶۶۰ نفر مورد مطالعه قرار گرفتند که با توجه به ناقص بودن تعداد ۳۶ پرسشنامه، در نهایت تعداد ۶۲۴ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل نهایی قرار گرفتند. نتایج حاصل از ویژگی‌های جمعیت‌شناسی افراد مورد مطالعه در جدول ۱ آورده شده است.

Shindler, ۲۰۰۶؛ Gadd, ۲۰۰۵؛ Naughton-Treves و Treves, ۲۰۰۵؛ Clark و Wallace, ۲۰۰۲؛ Clark و Wallace, ۱۹۹۸؛ Newmark و همکاران، (۱۹۹۳)، اما با توجه به اهمیت سنجش افکار عمومی در ارتباط با حیات وحش، تاکنون مطالعه علمی گزارش شده‌ای در داخل کشور وجود نداشته است. لذا مطالعه حاضر از جمله اولین مطالعات انجام پذیرفته در ارتباط با سنجش و ارزیابی افکار عمومی و تعیین رفتار آن‌ها در ارتباط با حیات وحش جانوری است.

مواد و روش‌ها

حجم نمونه مورد بررسی در تحقیق حاضر که در سال ۱۳۹۳ انجام شده است، با لحاظ نمودن جمعیت استان فارس و استفاده از فرمول کوکران، با درصد خطای ۴ درصد، ۶۰۰ نفر تعیین شده است. به دلیل احتمال عدم بازگشت و پاسخ مناسب پاسخگویان، ۱۰ درصد به تعداد برآورد شده اضافه و حجم نمونه ۶۶۰ نفر در نظر گرفته شد. افراد مورد مطالعه در این پژوهش، به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای، انتخاب شدند، اما معیار خاصی برای تعیین افراد وجود نداشته و افراد به صورت تصادفی بررسی شدند. در این پژوهش که به روش پیمایشی انجام پذیرفت، با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته به عنوان ابزار جمع‌آوری اطلاعات، داده‌ها در سه بخش، شامل سوالات جمعیت‌شناسی، آگاهی و رفتار در مورد گور ایرانی و حفاظت از آن جمع‌آوری گردید. پرسش‌های مربوط به پرسشنامه از نظر روایی و پایایی با یک حجم نمونه ۳۰ تایی در جنبه‌های مختلف ارزیابی شدند. جهت تعیین روایی پرسشنامه از روش روایی محتوا استفاده شد،

جدول ۱: مشخصات جمعیت‌شناسی افراد مورد مطالعه در سنجش افکار عمومی در ارتباط با آگاهی و حفاظت از گور ایرانی به عنوان نماد جانوری استان فارس

ردیف	ویژگی‌های فردی	توزیع	تعداد	درصد فراوانی
۱	جنسیت	مرد	۳۲۵	۵۲/۱
		زن	۲۹۹	۴۷/۹
		کم‌تر از ۲۰ سال	۱۴۷	۲۳/۵
۲	گروه سنی	۲۰-۲۹ سال	۲۴۰	۳۸/۵
		۳۰-۳۹ سال	۱۱۴	۱۸/۳
		۴۰-۴۹ سال	۸۱	۱۳
۳	وضعیت تاهل	بیش‌تر از ۵۰ سال	۴۲	۶/۷
		مجرد	۳۴۶	۵۵/۴
		متاهل	۲۷۸	۴۴/۶
۴	سطح تحصیلات	زیردیپلم و دیپلم	۱۰۷	۱۷/۱
		تحصیلات دانشگاهی	۵۱۷	۸۲/۹
۵	وضعیت اشتغال	شاغل تمام وقت	۳۳۲	۵۳/۲
		سایر موارد	۲۹۲	۴۶/۸
		دارای عضویت	۱۰۶	۱۷
۶	عضویت در سازمان‌های زیست‌محیطی	فاقد عضویت	۵۱۸	۸۳

جدول ۲: میزان سطح آگاهی افراد مورد مطالعه در سنجش افکار عمومی در ارتباط با آگاهی و شناخت از گور ایرانی به عنوان نماد جانوری استان فارس

خیر تعداد (درصد)	بلی تعداد (درصد)	متغیرهای سنجش آگاهی
۴۱۵ (۶۶/۵)	۲۰۹ (۳۳/۵)	آیا گونه جانوری بومی و اندمیک گور ایرانی را می شناسید و از آن اطلاعاتی دارید؟
۲۱۳	۸۶	جنسیت
۲۰۲	۱۲۳	زن
۶۷	۴۰	مرد
۳۴۸	۱۶۹	سطح معنی داری = 0.016^*
۴۳۹ (۷۰/۳)	۱۸۵ (۲۹/۷)	تحصیلات
۲۳۸	۶۱	دیپلم و پایین تر
۲۰۱	۱۲۴	سطح معنی داری = 0.005^*
۶۷	۴۰	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)
۳۷۲	۱۴۵	دیپلم و پایین تر
۳۹۷ (۶۳/۶)	۲۲۷ (۳۶/۴)	سطح معنی داری = 0.010^*
۲۱۰	۸۹	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)
۱۸۷	۱۳۸	سطح معنی داری = 0.001^{**}
۶۴	۴۳	تحصیلات
۳۳۳	۱۸۴	دیپلم و پایین تر
۵۲۱ (۸۳/۵)	۱۰۳ (۱۶/۵)	سطح معنی داری = 0.05^*
۲۶۵	۳۴	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)
۲۵۶	۶۹	سطح معنی داری = 0.001^{**}
۸۲	۲۵	تحصیلات
۴۳۹	۷۸	دیپلم و پایین تر
۴۹۶ (۷۹/۵)	۱۲۸ (۲۰/۵)	سطح معنی داری = 0.001^{**}
۲۴۲	۵۷	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)
۲۵۴	۷۱	سطح معنی داری = 0.390
۸۶	۲۱	تحصیلات
۴۱۰	۱۰۷	دیپلم و پایین تر
۵۳۴ (۸۵/۶)	۹۰ (۱۴/۴)	سطح معنی داری = 0.000^{**}
۲۶۳	۳۶	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)
۲۷۱	۵۴	سطح معنی داری = 0.104
۸۹	۱۸	تحصیلات
۴۴۵	۷۲	دیپلم و پایین تر
۴۴۸ (۷۱/۸)	۱۷۶ (۲۸/۲)	سطح معنی داری = 0.773
۲۲۶	۷۳	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)
۲۲۲	۱۰۳	سطح معنی داری = 0.044^*
۷۷	۳۰	تحصیلات
۳۷۱	۱۴۶	دیپلم و پایین تر
۴۹۱ (۷۸/۷)	۱۳۳ (۲۱/۳)	سطح معنی داری = 0.005^*
۲۵۰	۴۹	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)
۲۴۱	۸۴	سطح معنی داری = 0.004^*
۸۱	۲۶	تحصیلات
۴۱۰	۱۰۷	دیپلم و پایین تر
۴۲۷ (۶۸/۴)	۱۹۷ (۳۱/۶)	سطح معنی داری = 0.001^{**}
۲۱۶	۸۳	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)
۲۱۱	۱۱۴	سطح معنی داری = 0.05^*
۷۱	۳۶	تحصیلات
۳۵۶	۱۶۱	دیپلم و پایین تر
۲۴۶ (۳۹/۴)	۳۷۸ (۶۰/۶)	سطح معنی داری = 0.204
۱۳۲	۱۶۷	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)
۱۱۴	۲۱۱	سطح معنی داری = 0.021^*
۵۱	۵۶	جنسیت
۱۹۵	۳۲۲	زن
		مرد
		سطح معنی داری = 0.081
		تحصیلات
		دیپلم و پایین تر
		دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)

متغیرهای سنجش آگاهی	بلی تعداد (درصد)	خیر تعداد (درصد)
آیا از دلایل شکار گور ایرانی به وسیله شکارچیان آگاهی دارید؟	۱۸۱ (۲۹)	۴۴۳ (۷۱)
جنسیت	زن	۲۲۵
سطح معنی داری = $0/025^*$	مرد	۲۱۸
تحصیلات	دیپلم و پایین تر	۷۲
سطح معنی داری = $0/156$	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)	۳۷۱
آیا حمایت از گور ایرانی در جذب گردشگر داخلی و خارجی دارای اهمیت است؟	۵۱۰ (۸۱/۷)	۱۱۴ (۱۸/۳)
جنسیت	زن	۵۱
سطح معنی داری = $0/453$	مرد	۶۳
تحصیلات	دیپلم و پایین تر	۲۱
سطح معنی داری = $0/218$	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)	۹۳

* معنی داری در سطح ۹۵ درصد احتمال، ** معنی داری در سطح ۹۹ درصد احتمال

درصد)، شاغل تمام وقت (۵۳/۲ درصد) و از نظر عضویت، فاقد عضویت (۸۳ درصد) بوده‌اند. از سویی دیگر نتایج حاصل از بررسی میزان سطح آگاهی افراد مورد مطالعه در این پژوهش در ارتباط با آگاهی و شناخت از گور ایرانی به عنوان نماد جانوری استان فارس در جدول ۲ نشان داده شده است.

براساس یافته‌های این پژوهش، بیشترین افراد مورد بررسی از نظر جنسیت، سن، تأهل، تحصیلات، اشتغال و عضویت در گروه‌های زیست محیطی، به ترتیب شامل: مردان (۵۲/۱ درصد)، گروه سنی ۲۹-۲۰ سال (۳۸/۵ درصد)، افراد مجرد (۵۵/۴ درصد)، سطح تحصیلات دانشگاهی (۸۲/۹

جدول ۳: بررسی سنجش رفتار حمایتی افراد مورد مطالعه در ارتباط با حمایت و حفاظت از گور ایرانی به عنوان نماد جانوری استان فارس

متغیرهای سنجش عملکرد	بلی تعداد (درصد)	خیر تعداد (درصد)
آیا حفاظت از حیات وحش و زیستگاه آن‌ها نیازمند مشارکت مردمی است؟	۶۰۰ (۹۶/۱)	۲۴ (۳/۹)
جنسیت	زن	۱۰
سطح معنی داری = $0/532$	مرد	۱۴
تحصیلات	دیپلم و پایین تر	۳
سطح معنی داری = $0/743$	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)	۲۱
آیا حمایت و حفاظت از گونه گور ایرانی و زیستگاه آن دارای اهمیت است؟	۵۷۱ (۹۱/۵)	۵۳ (۸/۵)
جنسیت	زن	۲۴
سطح معنی داری = $0/688$	مرد	۲۹
تحصیلات	دیپلم و پایین تر	۱۵
سطح معنی داری = $0/292$	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)	۳۸
آیا تمایل دارید برای مشاهده گور ایرانی به زیستگاه آن مسافرت نمایید؟	۵۵۳ (۸۸/۶)	۷۱ (۱۱/۴)
جنسیت	زن	۲۹
سطح معنی داری = $0/206$	مرد	۴۲
تحصیلات	دیپلم و پایین تر	۱۲
سطح معنی داری = $0/195$	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)	۵۹
آیا تمایل دارید در بازدید از گور ایرانی برای حمایت آن ورودیه پرداخت نمایید؟	۴۱۶ (۶۶/۷)	۲۰۸ (۳۳/۳)
جنسیت	زن	۱۰۰
سطح معنی داری = $0/955$	مرد	۱۰۸
تحصیلات	دیپلم و پایین تر	۲۶
سطح معنی داری = $0/013^*$	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)	۱۸۲
آیا تمایل دارید برای حمایت و حفاظت از گور ایرانی کمک مالی نمایید؟	۳۷۱ (۵۹/۵)	۲۵۳ (۴۰/۵)
جنسیت	زن	۱۲۳
سطح معنی داری = $0/773$	مرد	۱۳۰
تحصیلات	دیپلم و پایین تر	۴۳
سطح معنی داری = $0/860$	دانشگاهی (فوق دیپلم و بالاتر)	۲۱۰

* معنی داری در سطح ۹۵ درصد احتمال

با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌ها، مشخص گردید که بیش‌تر افراد شرکت کننده در ارتباط با شناخت و آگاهی از انتخاب گونه در بحران انقراض گور ایرانی به‌عنوان نماد جانوری استان فارس، از سطح پایینی از آگاهی و اطلاعات در این خصوص برخوردار بوده‌اند و ۷۱/۸ درصد پاسخگویان از این موضوع اظهار بی‌اطلاعاتی نمودند. هم‌چنین نتایج حاصل از بررسی رفتار و عملکرد مردم در ارتباط با حمایت و مشارکت در حفاظت از گونه گور ایرانی در جدول ۳ نشان داده شده است. براساس یافته‌های این پژوهش ۵۹/۵ درصد از افراد مورد مطالعه تمایل به حمایت و مشارکت مالی در حفاظت از گور ایرانی دارند. از سویی دیگر ۶۶/۷ درصد از افراد تمایل دارند در صورت بازدید از گور ایرانی برای حمایت از آن ورودیه پرداخت نمایند. براساس یافته‌های این پژوهش سطح عملکرد افراد در حمایت و حفاظت از گور ایرانی از نظر جنسیت و سطح تحصیلات اختلاف آماری معنی‌داری ندارد ($p < 0/05$).

بحث

مطالعه افکار عمومی و دیدگاه مردم در مورد گونه‌های مختلف حیات‌وحش و درک افکار عمومی از میزان مشارکت حمایتی مردم، به‌عنوان یک پیش‌نیاز و ابزار مناسب در استراتژی‌های مدیریتی و برنامه‌ریزی حفاظتی حیات‌وحش، در حال حاضر از نقش قابل توجهی برخوردار است (Ebuja و همکاران، ۲۰۱۱؛ Chauhan و Pirta، ۲۰۱۰؛ Wambughu، ۲۰۰۸؛ Brown و Decker، ۲۰۰۵؛ Heywood، ۱۹۹۵). همان گونه که یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد به‌ترتیب ۶۶/۵ و ۷۰/۳ درصد از افراد مورد مطالعه از آگاهی مناسب در ارتباط با شناخت گونه در بحران انقراض گور ایرانی به‌عنوان یک گونه اندمیک ایران و شناخت زیستگاه طبیعی آن برخوردار نبوده‌اند و ۷۹/۵ درصد آن‌ها فاقد آگاهی در مورد نقش گونه در طبیعت هستند. این میزان شناخت اندک از گونه مورد مطالعه با تحقیقات Mmassy و Roskaft (۲۰۱۴) که در سرنگتی در مورد شناخت گونه هوبره انجام پذیرفت که در آن ۵۶/۵ درصد مردم گونه انتخابی را می‌شناختند از اختلاف قابل تأملی برخوردار است. در این میان بیش‌ترین ضعف آگاهی مربوط به شناخت از گور ایرانی به‌عنوان گونه پرچم مناطق بیابانی با ۸۵/۶ درصد و انتخاب آن به‌عنوان نماد جانوری و سمبل حیات وحش استان فارس با ۷۱/۸ درصد بوده است (جدول ۲). براساس یافته‌های این پژوهش مشخص می‌گردد که ۷۹/۵

درصد افراد در این زمینه آموزش و اطلاع‌رسانی مناسبی دریافت نداشته‌اند و ۷۱ درصد از عوامل تهدید جمعیت آن آگاهی ندارند. هم‌چنین ۷۸/۷ درصد افراد نیز گونه‌های همزیست با گور ایرانی در زیستگاه طبیعی آن را نمی‌شناسند (جدول ۲). باید عنوان نمود که، حمایت مردم و مشارکت آن‌ها در حفاظت از حیات‌وحش وابسته به میزان درک و آگاهی مردم از اهمیت گونه‌های حیات‌وحش است (Sawchuk، ۲۰۱۵). بر همین اساس داشتن آگاهی و معلومات در زمینه حیات‌وحش می‌تواند در تمایل افراد به مشارکت و حمایت از حیات‌وحش تأثیرگذار باشد. اگرچه مفهوم گونه‌های پرچم بر این واقعیت استوار است که این قبیل گونه‌ها باید توانایی تشویق و ترغیب مردم به مشارکت و حفاظت از حیات‌وحش را از طریق کمک‌های مادی و معنوی میسر سازند، مشاهده می‌گردد علی‌رغم این موضوع که گور ایرانی به‌عنوان گونه پرچم و نماد جانوری استان فارس در نظر گرفته شده است، اما در رفتار حمایتی مردم از گور ایرانی ۴۰/۵ درصد افراد مورد مطالعه تمایلی به مشارکت مالی برای حمایت و حفاظت از نماد جانوری استان فارس ندارند که به سطح پایین شناخت و آگاهی از گونه وابسته است (جدول ۲). براساس یافته‌های این تحقیق زنان در مقایسه با مردان از سطح آگاهی پایین‌تری برخوردار هستند (جدول ۲). نتایج به‌دست آمده در این پژوهش نشان می‌دهد اختلاف آماری معنی‌داری بین میزان آگاهی افراد مورد مطالعه در این استان بر حسب جنسیت وجود دارد ($p < 0/05$). یافته‌های این تحقیق با نتایج پژوهشی Gillingham و Lee (۱۹۹۹) در کشور تانزانیا، که زنان در مقایسه با مردان از نگرش منفی بیش‌تر و سطح آگاهی پایین‌تر در مقایسه با مردان برخوردار بوده‌اند هم‌خوانی دارد. اگرچه براساس یافته‌های این پژوهش مشخص گردید که بین میزان آگاهی افراد این استان با سطح تحصیلات رابطه معنی‌داری وجود دارد ($p < 0/05$)، اما رابطه معنی‌داری بین سطح تحصیلات و عملکرد حمایتی در ارتباط با حفاظت از گور ایرانی وجود ندارد ($p < 0/05$). دلیل رابطه معنی‌داری در ارتباط با تحصیلات به بیش‌تر بودن سطح تحصیلات افراد مورد مطالعه در جامعه و افزایش سطح سواد در کشور مربوط می‌باشد. همان‌گونه که از نتایج این پژوهش برآورد می‌گردد با وجود آن‌که ۸۲/۹ درصد از افراد مورد مطالعه در این تحقیق دارای سطح تحصیلات دانشگاهی هستند، با این وجود از سطح آگاهی و آموزش مناسبی در ارتباط با گونه در بحران انقراض گور ایرانی برخوردار نیستند (جدول ۲). از عمده‌ترین دلایل پایین بودن سطح آگاهی در افراد با تحصیلات دانشگاهی، عدم آموزش کافی و در اولویت

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد مصوب در دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارسنجان می‌باشد، لذا نویسندگان این مقاله مراتب قدردانی خود را از حوزه پژوهش و فناوری دانشگاه و تمامی مردم فهیم استان فارس که در انجام این تحقیق مشارکت داشته‌اند اعلام می‌نمایند.

منابع

۱. حسن‌زاده، ر.، ۱۳۹۰. روش‌های تحقیق در علوم رفتاری (راهنمای علمی تحقیق)، انتشارات ساوالان، چاپ سیزدهم، ۳۱۷ صفحه.
۲. ضیایی، ه.، ۱۳۸۸. راهنمای صحرایی پستانداران ایران. انتشارات کانون آشنایی با حیات‌وحش. چاپ سوم. ۴۱۹ صفحه.
۳. ملکیان، م. و همای، م.، ۱۳۹۱. مبانی زیست‌شناسی حفاظت. انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، چاپ اول. ۲۰۴ صفحه.
4. **Andelman, S.J. and Fagan, F.W., 2000.** Umbrella and flagships: Efficient conservation surrogates or expensive mistakes? *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. Vol. 97, pp: 5954-5959.
5. **Bowen-Jones, E. and Entwistle, A., 2002.** Identifying appropriate flagship species: The importance of culture and local contexts. *Oryx*. Vol. 36, No. 2, pp: 180-195.
6. **Bremner, A. and Park, K., 2007.** Public attitudes to the management of invasive non-native species in Scotland. *Biological conservation*. Vol. 139, pp: 306-314.
7. **Brown, T.L. and Decker, D.J., 2005.** Introduction to special issue on global community based wildlife management issues. *Human Dimensions of Wildlife*. Vol. 10, 81p.
8. **Caro, T.; Engilis, A.; Fitzherbert, J.E. and Gardner, T., 2004.** Preliminary assessment of flagship species concept at a small scale. *Animal Conservation*. Vol. 7, pp: 63-70.
9. **Carter, N.H.; Riley, S.J.; Shortridge, A.; Shrestha, B.K. and Liu, J., 2014.** Spatial assessment of attitudes toward tigers in Nepal. *Ambio*. Vol. 43, No. 2, pp: 125-137.
10. **Chauhan, A. and Pirta, R.S., 2010.** Public Opinion Regarding Human-Monkey Conflict in Shimla, Himachal Pradesh. *Journal Human Ecology*. Vol. 30, No. 2, pp: 105-109.
11. **Clark, T.W. and Wallace, R.L., 1998.** Understanding the human factor in endangered species recovery: an introduction to human social process. *Endanger Species Update*. Vol. 15, pp: 2-9.

نبودن آموزش محیط‌زیست و افزایش فرهنگ زیست محیطی در آموزش عالی و در سطح دانشگاه‌های مختلف کشور است. براساس تحقیقات Morzillo و همکاران (۲۰۱۰) در ارتباط با عوامل تأثیرگذار بر حمایت مردم از خرس سیاه، مشخص گردید که کمبود آگاهی و اطلاعات عمومی مردم در ارتباط با خرس سیاه یک عامل منفی بر میزان حمایت مردم از این گونه است. در نتیجه باید عنوان نمود که، حفاظت مؤثر و موفق از گونه‌های در خطر انقراض نیازمند داشتن اطلاعات مربوط به میزان حمایت و مشارکت گروه‌های مختلف مردم در این زمینه است (Sawchuk و همکاران، ۲۰۱۵؛ Stankey و Shindler، ۲۰۰۶؛ Clark و Wallace، ۲۰۰۲؛ Kellert، ۱۹۸۵). هرچند مفهوم گونه‌های پرچم‌دار بر جذب و افزایش توجه عمومی بر تعدادی از گونه‌های کلیدی پایه‌ریزی شده تا از طریق بالابردن سطح درک و آگاهی‌های عمومی باعث جلب حمایت‌های مردمی در حفاظت از اکوسیستم و موجودات زنده آن گردد (ملکیان و همای، ۱۳۹۱؛ Carter و همکاران، ۲۰۱۴؛ Roberge و Angelstam، ۲۰۰۴؛ Fagan و Andelman، ۲۰۰۰؛ Walpole و Leader-Williams، ۲۰۰۲؛ Simberloff، ۱۹۹۸؛ Heywood، ۱۹۹۵؛ Muffitt و Eagles، ۱۹۹۰). اما استفاده از گونه‌های پرچم‌دار زمانی مؤثر خواهد بود که در انتخاب آن‌ها آگاهی‌ها و دیدگاه‌های مردم و جوامع محلی نیز در نظر گرفته شود. اگرچه گور ایرانی این گونه اندمیک ایران، از جمله گونه‌های با ارزش اکولوژیکی مناطق بیابانی است که به‌عنوان پرچم کویر مناطق بیابانی و کویری شناخته می‌شود و در جذب گردشگر به این مناطق از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است، اما در راستای افزایش آگاهی عمومی و بررسی اقبال عمومی در مورد این گونه و پذیرش آن به‌عنوان یک گونه پرچم مطالعات و تحقیقات خاصی انجام نپذیرفته و این تحقیق نیز نشان می‌دهد که باید در این زمینه اقدامات بسیار گسترده‌ایی صورت پذیرد. لذا ارزیابی نتایج این پژوهش بیانگر این مطلب است که سطح آگاهی و نگرش افراد جامعه در ارتباط با گونه‌های حیات‌وحش از سطح مطلوبی برخوردار نمی‌باشد، لذا توصیه می‌شود با استفاده از منابع آموزشی نسبت به فرهنگ‌سازی و افزایش آگاهی عمومی مردم اقدامات لازم صورت پذیرد تا سهم مشارکت و احساس مسئولیت مردم در قبال حمایت و حفاظت از حیات وحش افزایش یابد.

- People and wildlife: Conflict or co-existence? Ed. R. Woodroffe, S. Thirgood, and A. Rabinowitz, pp: 252-277. New York: Cambridge University Press.
29. **Newmark, W.D.; Leonard, N.L., Sariko, H.I. and Gamassa Deo-gratias, M., 1993.** Conservation attitudes of local people living adjacent to five protected areas in Tanzania. *Biological Conservation*. Vol. 63, pp: 177-183.
  30. **Roberge, J.M. and Angelstam, P., 2004.** Usefulness of the umbrella species concept as a conservation tool. *Conservation Biology*. Vol. 18, pp: 76-85.
  31. **Romanach, S.S.; Lindsey, P.A. and Woodroffe, R., 2007.** Determinants of attitudes towards predators in central Kenya and suggestions for increasing tolerance in livestock dominated landscapes. *Oryx*. Vol. 41, pp: 185-195.
  32. **Sawchuk, J.H.; Beaudreau, A.H.; Tonnes, D. and Fluharty, D., 2015.** Using Stakeholder engagement to inform endangered species management and improve conservation. *Marine Policy*. Vol. 54, pp: 89-107.
  33. **Sharp, R.L.; Larson, L.R. and Green, G.T., 2011.** Factors influencing public preferences for invasive alien species management. *Biological Conservation*. Vol. 144, pp: 2097-2104.
  34. **Schlegel, J. and Rupf, R., 2010.** Attitudes towards potential animal flagship species in nature conservation: A survey among students of different educational institutions. *Journal for Nature Conservation*. Vol. 18, pp: 278-290.
  35. **Simberloff, D., 1998.** Flagships, umbrellas, and keystones: Is single-species management passé in the landscape era? *Biological Conservation*. Vol. 83, No. 3, pp: 247-257.
  36. **Sitati, N.W.; Walpole, M.J.; Smith, R.J. and Leader-Williams, N., 2003.** Predicting spatial aspects of human elephant conflict. *Journal of Applied Ecology*. Vol. 40, pp: 667-677.
  37. **Sijtsma, M.T.J.; Vaske, J.J. and Jacobs, M.H., 2012.** Acceptability of lethal control of wildlife that damage agriculture in the Netherlands. *Society and Natural Resources*. Vol. 25, No. 12, pp: 1308-1323.
  38. **Stankey, G.G. and Shindler, B., 2006.** Formation of social acceptability judgments and their implications for management of rare and little known species. *Conservation Biology*. Vol. 20, pp: 28-37.
  39. **Vaske, J.; Jacobs, M. and Sijtsma, M., 2011.** Wildlife value orientations and demographics in The Netherlands. *European Journal of Wildlife Research*. Vol. 57, No. 6, pp: 1179-1187.
  40. **Vincenot, C.E.; Collazo, A.M.; Wallmo, K. and Koyma, L., 2015.** Public awareness and perceptual factors in the conservation of elusive species: The case of the endangered Ryukyu flying fox. *Global ecology and Conservation*. Vol. 3, pp: 526-540.
  41. **Walpole, M.J. and Leader-Williams, N., 2002.** Tourism and flagship species in conservation. *Biodiversity and Conservation*. Vol. 11, pp: 543-547.
  42. **Wambuguh, O., 2008.** Human-urban wildlife interface: Interactions around Tilden Regional Park, San Francisco bay area, California. *Hum Dim Wildlife*. Vol. 13, pp: 71-72.
  43. **Zinn, H.C.; Manfredo, M.J.; Vaske, J.J. and Wittmann, K., 1998.** Using normative beliefs to determine the acceptability of wildlife management actions. *Society and Natural Resources*. Vol. 11, pp: 649-662.
  12. **Clark, T.W. and Wallace, R.L., 2002.** Understanding the human factor in endangered species recovery: an introduction to human social process. *Endanger Species Update*. Vol. 19, No. 4, pp: 87-94.
  13. **Eagles, P.F.J. and Muffitt, S., 1990.** An analysis of children's attitudes toward animals. *The Journal of Environmental Education*. Vol. 21, pp: 41-44.
  14. **Ebua, V.B.; Agwafo, T.E. and Fonkwo, S.N., 2011.** Attitudes and perceptions as threats to wildlife conservation in the Bakossi area, South West Cameroon. *International Journal of Biodiversity and Conservation*. Vol. 3, No.12, pp: 631-636.
  15. **Fulton, D.C.; Manfredo, M.J. and Lipscomb, J., 1996.** Wildlife value orientations: A conceptual and measurement approach. *Human Dimensions of Wildlife*. Vol. 1, pp: 24-47.
  16. **Gadd, M.E., 2005.** Conservation outside of parks: Attitudes of local people in Laikipia, Kenya. *Environmental Conservation*. Vol. 32, pp: 50-63.
  17. **Heywood, V.H., 1995.** Global biodiversity assessment. Cambridge: Cambridge University Press. 271 p.
  18. **Ipara, H.I., 2005.** Indigenous wildlife resource management systems of the Isukha community of western Kenya. *Human Dimensions of Wildlife*. Vol. 10, pp: 141-142.
  19. **Kaczensky, P.; Blazic, M. and Gossowm, H., 2002.** Public attitudes towards brown bears (*Ursus arctos*) in Slovenia. *Biological Conservation*. Vol. 118, pp: 661-674.
  20. **Katrina, B., 2000.** People, parks, forests or fields: A realistic view of tropical forest conservation. Published by Elsevier Science Ltd Available online 24 July 2000.
  21. **Kellert, S.R., 1985.** Social and perceptual factors in endangered species management. *Journal Wildlife Management*. Vol. 49, pp: 528-536.
  22. **Kideghesho, J.R.; Røskaft, E. and Kaltenborn, B.P., 2007.** Factors influencing conservation attitudes of local people in Western Serengeti, Tanzania. *Biodiversity and Conservation*. Vol. 16, pp: 2213-2230.
  23. **Knight, A.J., 2008.** "Bats, snakes and spiders, Oh my!" How aesthetic and negativistic attitudes, and other concepts predict support for species protection. *Journal Environment Psychology*. Vol. 28, pp: 94-103.
  24. **Gillingham, S. and Lee, P.C., 1999.** The impact of wildlife-related benefits on the conservation attitudes of local people around the Selous Game Reserve, Tanzania. *Environmental Conservation*. Vol. 26, pp: 218-228.
  25. **Li, L.; Wang, J.; Shi, J.; Wang, Y.; Liu, W. and Xu, X., 2010.** Factors influencing local people's attitudes towards wild boar in Taohongling National Nature Reserve of Jiangxi Province China. *Procedia Environmental Sciences*. Vol. 2, pp: 1846-1856.
  26. **Mmassy, E.C. and Roskaft, E., 2014.** Factors affecting local ecological knowledge and perceived threat to the kori bustard (*Ardeotis kori struthiunculus*) in the Serengeti ecosystem. *International Journal of Biodiversity and Conservation*. Vol. 6, No. 6, pp: 459-467.
  27. **Morzillo, A.T.; Mertig, A.G.; Hollister, J.W.; Garner, N. and Liu, J., 2010.** Socioeconomic factors affecting local support for black bear recovery strategies. *Environmental Management*. Vol. 45, pp: 1299-1311.
  28. **Naughton-Treves, L. and Treves, A., 2005.** Socio-ecological factors shaping local support for wildlife: Crop-raiding by elephants and other wildlife in Africa. In

